મજવી ભજવીને નખ્ખોદ વાળ્યુ હતું. ખેર તે છતાં ખુદાની મેહ-
બાનીથી અને કાંઇક કમતરીનની કપનીના નામથી તેમજ સખી
દીલ પરોપકારી શેઠ ખાનબહાદુર બરજોરજી દોરાબજી પટેલ સી
આઇ ઇની મેહેરબાની, લાગવગ અને કોશેશથી શરૂઆતમાં તો
ઠીક ગાડુ ગબડયુ, પણ બાકીની મુદ્દત કાઢવી અને કપનીનો ખાડો
પુરવો મુશ્કેલ જણાયો ત્યારે કરવુ કેમ? નવો તૈયાર થતો ખેલ
'મહાભારત' હિન્દુ ઇતીહાસનો હતો, તેમજ હજી તેની તૈયારીમાં
ઢીલ બ હતો જેથી મોતના ફાફા માર્યા 'ઇંદર સભા' અઠવાડીયામાં
તૈયાર કીધી, કારણ બહુઓના ખ્યાલથી તેના જેવો તો નાટક
જ્યામા હસ્તી ધરાવતોજ નથી તેમી બેચાર વાર ભજવવા પછી
મુઇ ગયો, મામલો જરા બારીક થયો, સેવકના ભેજામાથી કાઇ નવુ
ઉપજ્યુ નહી, સર્વે નીરાશ થયા આખરે ૧૮ વરસથી મારી બાહે-
ધરી હેઠલ કામ કરી પુર્વીણ બનેલા મારા પુરાણા ગોઠયા અને
ડાયરેકટર મંચેરશાહ છાપગર તથા આઠ સાલથી મારી સગાત
વસેલા મારા પ્રવીણ અને પ્રસીધ લેખક પડીત નારાયણ પ્રસાદ
બેતાબે જોયુ કે કપનીની અવદશા બુરી થશે માટે કાઇ પણ જીવના
જોખમે નવું કરવુ જોઇએ કે જેથી કપનીની કાઇ બેહેતરી થાય
બધે સાહેબોને રોશન હતુ કે કાવશજી ખટાઉ જે બે વરસે એક
નાટક સપુર્ણ સામગ્રીથી બાહર પાડવો અશ્કત સમજે છે તો બે
માસમા હજી તો તે નાટક લખવો, રીહર્સ કરવો, સીનસીનરી
દ્રેસોથી સજવો, ગાયણોથી રગ રૂપ આપવુ, એ બધુ પાર ઉતરસે
એ માનશેજ કેમ? ખ્યર. હામભીડી એ બધે ભાઇઓએ એક
દીવસે સેવકની નાડ તપાસી દરખાસ્ત રજુ કીધી કે ''જો તમો
કશી દખલ ન દો, માથુ નહી મારો, હમોને પુછવાની તસદીજ
નહી લો તો હમો હીમ્મતથી દોઢથી બે માસમા એક નાટક નવો
તમોને તૈયાર કરી આપ્યે" તમારો બાપ મેરેરે, શુ બે મહીનામા
નવો નાટક કરશો? અને તેગી આ બુઢા ખટાઉને ગળે ગપ દઇને
નહા તોબી ભાકાતો ખુચવાતો ઉતરે તેવો? તો કહે "હા, બાવા
હા તમો મુગા બેસો ને જોયા કરો ફકત હમોને પરવાનગી આપો
નાટક લખવામા રીહર્સ કરવામા તમો કશુ દખલ ના દેતા, હમો
હમારૂ ફોડી લઇશું તમો ફકત આ નાકેથી પેલે નાકે સુધી હમોને
જોઇએ તો સાદા પણ નવા દ્રેસો બનાવી આપજો, બસ એટલીજ
ખટપટ તમો પોતાને માથે લો" બાવા મરસો તો કહે ગરજે. જે

આખી જીદગીમાં નહી કીધેલુ તે કીધુ અને અનુભવ્યું. પણ પ્રીય વાચનાર શુ અનુભવ્યુ? લેહરી લેખકે સડસડાત લખવુ શરૂ કીધુ એક સીન લખાય, તેના પાર્ટ વેહચાય, અને ડાયરેકટર રીંહર્સલ સડસડાત ચલાવે મારે ભુલવુ નહી જોઇએ કે તે વારના મારા પુરાણા બાહોશ પેન્ટર હુસેનબક્ષે ઉલટમા આવી કબુલ્યુ કે 'મારે પણ ઉપલીજ મુદતમા મારે ફાળે આવેલી બની શકતી જરૂરી સીનરી તૈયાર કરી આપવી" તેથી પણ વીશેશ વફાદારીનુ બીડુ મારા પ્રખ્યાત ઉસ્તાદ જહેંગીરખા કે જેવોએ મારા 'મહાભારત' ના રસીલા ગાયણો બનાવ્યા છે તેઓએ ઝડપ્યુ કે "મારે બી મારા ફાળા દાખલ અવ્વલથી આખર સુધીના ગાયણોની ઉત્તમમા ઉત્તમ નવી તર્જે બનાવવી, અને તે દરેક ખેલાડીઓને સપુર્ણ રાગ-રાગણીમા બેસાડી આપવી" (પ્રીય વાચનાર, હુ મારા આ 'ગોરખ-ધન્દા'ની તારીફ નથી કરતો યા મારા કુશળ હમશરીકાને જાહેરમા પાડવા માટે સહરાગાત નથી કરતો પણ આ અદના કપનીએ કીધેલા એક 'રેકર્ડ' તથા તે 'રેકર્ડ' કરનારાઓને હકક ઇન્સાફ આપવા માટેજ આ લખાણુ લખી મારી ફરજ અદા કરૂ છુ) ટુકમા ચારો અધીકારાઓએ પોતાના ખાતા શરૂ કીધા, મારા બીજા બધા મેમબરોએ દીલોજાનથી તેમા મદદ આપી, અને કબુલાત મુજબ સપુણ સગીનતા સાથે વાયદો પુરો કીધો અને તે પરીણામ પણ કશી મારી સલ્લાહ કે શામીલગીરી મદદ કે મેહેનત વગર પોતાનાજ બળથી (હા મે મારો કાળો દ્રેસો બનાવવાનો હતો તે ઉતસાહ અને ઉમગથી અદા કીધો) મારૂ અળગપણુ હયા વેર કે તે ખેલ ભજવવાની એક દીવસ આગમજ તા૦ ૩૦ ઓગસ્ટ અને સકકરવાની રાત્રે કે જે દીવસે મારા પુરાણા મીત્ર ને ગોઠયા ભાઈ સોહરાબજી ફરામજી ઓગરા મારે ત્યા મેહમાન આવ્યા હતા. તેઓણ સાથે મે 'ગ્રાન્ડ રીહર્સલ' જોઇ કારણ કે તે પેહેલ્લા મે એ ખેલની કાઇ સાદી રીહર્સલમા વટીક હાજરી નહી આપી હતી મે રીહર્સલ જોઈ અને મને કેટલી ખુશાળી તથા સતોશ પેદા થયો હશે, તેનો અકજ દાખલો આપીશ કે પેલા મારા મેહરબાન પરોણા કે જે આજે નાટકના હુન્નરમા એક સતાધારી લેખાય છે, અને જે મીત્રના હુન્નરને અને કારસાજીને હુ માન સાથે વખાણુ છુ તે ભાઇએ અતકરણથી અભીપ્રાય આપ્યો કે 'વાહ ભાઈ શાબાશ છે, એ ભાઇઓએ ખુબ બજાવી" ખેર, મેહરબાન તમાશબીન

આ પોંજન પાટલો કરવાની ખાસ નેમ એજ છે કે મારા જેવા જુદા અનુભવીએ એક નવુ અનુભવ્યુ, કે મારાથી જુદા થયલા આગલા હમશરીકોમાં તો ખરેજ પાણી હતુ જે તેઓએ જીવતી જીદગીસુધી બજાવ્યું, બજાવે છે અને હજી બજાવશે પણ હાલના હમશરીકોમા પણ એટલુ પાણી છે કે ન બનવા જોગ બનાવ્યુ ને બજાવ્યુ અને તેબી વરસાદના વાદળાં મીસાલ નહી કે ભરાયા ને વીખરાયા, કારણ ઘણીક જાણીતી કંપનીઓએ ત્રણ ત્રણ માસે નવા ખેલ પરપોટા મીસાલ બાહાર પાડયા છે જે ઉગ્યા ને ફુટયા પણ નહી આજે ત્રણ વરસથી જ્યાને જ્યારે એ ખેલ થયો છે ત્યારે ખુદાની બક્ષેશથી જ્યને જશ પામ્યો છે એ ખેલની ઇમારત, જોડણી, વણું, તેની ગોઠવણ, ગાયણોની મધુરતા, સીનસીનરીની રચના દ્રેસોની છટા અર્થાત સર્વે સામગ્રી આ કમતરીનના કોઇપણ નટકથી ઉતરતી નથી, એમ મગરૂરી નહી પણ ખુશી સાથે જાહેર કરવાની ફરજ અદા કરૂ છુ.

જેમ આલફ્રેડ કપનીના દરેક નાટકોમા અસલ પલોટ ઉપરાત પ્રજા પસદ વધારો કરવામા તથા ખેલને કલપીત સૃગારથી સજવામા આવે છે, તેમજ આ અસલ ખેલ જે ફકત હાસ્યરસનોજ હતો તેમા કરૂણારસનો પણ એક ભાગ આમેજ પુરી લેખક પોતાની કાબેલયત દેખાડવામા પછાત પડયો નથી

બનામે ખુદા.

"ગોરખધન્દા" ખેલનો સાર.

ઈશ્વર સ્તુતી.

અંક ૧ લો.

(૧) કાયલાની ખાણમા સરજેમ્સનુ હમશરીકો હમફ્રી, ફ્રાન્સીસ અને હેરીને પોતાના કાકા સુલતાન લુઈનુ ખુન કરવા સમજાવવુ ખુદા પરન્ત હમફ્રીનુ ખુની કામમા શામીલ થવાનો ઈનકાર કરવો, અને ચાલી જવુ. ખુશામદી ફ્રાન્સીસ તથા હેરીનુ પૈસાની લાલચ-પર સુલતાનનુ ખુન કરવા તૈયાર થવુ અકસમતીક ખાણનુ ફાટવુ અને તેમા હેરીનુ અચોનક કચડાઈ મરવુ

(૨) ઇજીયન રોમીનુ પોતાના ગુમ થયલા જોડ છોકરાઓની શોધમા શામમા આવવુ, જ્યા શામની સરહદમા દાખલ થતા ત્યાના બેહુદા કાયદાનો ભોગ થઈ ગીરફતાર થવુ

(૩) શકીલી એડાને પોતાનો ભરથાર ગ્રીન હોટલવાલી બારમેડ સાથે પ્યારમા પડેલો છે એવો શક જવાથી આપસમા તકરાર થવી

(૪) એન્ટોન્યો રોમી પોતાના ગુમ થયલા ભાઈ એન્ટોન્યો શામીની શોધમા શેહરે શામમા અચાનક આવી પહોચે છે, જ્યા બાલથજર તેને શામનો સખ્ત કાયદો સમજાવે છે, અને પોતે રોમનો વતની છે તથા રોમથી આવ્યો છે તે વાત છુપાવવાની ચેતવણી આપે છે હાલા રોમી ત્યા આવે છે જેને એન્ટોન્યો રોમી એક હજાર દીનારની થેલી આપે છે, અને હોટલમા જઇ જમવાનુ તૈયાર કરાવાની તાકીદ ફરમાવી પોતે પાછળથી આવશે સમજાવી મોકલી દે છે એડા પોતાનો ભરથાર હજી ઘેરમા નહી પધારેલો હોવાથી હાના શામીને તેને બોલાવી લાવવા મોકલે છે જે બીજી બાજુથી દાખલ થાય છે, અને એન્ટોન્યો રોમીને પોતાનો શેઠ સમજી બેગમ બોલાવે છે, ફરી કહે છે એન્ટોન્યો રોમી બેગમ બોલાવે છે સાભળી અજબ થાય છે, અને હાલા શામીને પોતાનો નોકર સમજી હોટલમા ન જતા પાછો શા માટે ફર્યો, ને હજાર દીનારની થેલી કયા નાખી વગેરે માટે ધમકાવે છે, મારે છે. હયાથી

ખેલનુ ભુલ ભુલામરીનું વળું પેચબ પેચ શરૂ થાય છે. ઘોટાળો નબર એક.

(૫) સુલતાન લુઇ શાહી લાયબ્રેરીમાં વાંચવા બેઠો છે ફ્રાન્સીસ તેનુ ખુન કરવાના ઇરાદાથી છુપે વેશે આવે છે જ્યા સર જેમ્સ પણ માજનુ જોવા અચાનક દાખલ થાય છે, પણ વખતની ગોઠવણમા ગફલતી થવાથી ફ્રાન્સીસ સુલતાનનું ખુન કરે તે પેહલ્લા સર જેમ્સની ગોળીનો ભોગ થાય છે નીર્દોષ સુલતાનને ગેબી ખુદા બચાવે છે પણ સર જેમ્સની ફુરતાજી તથા ચાલાકીથી ખુનની ખરી બીનાપર પડદો પડે છે.

(૬) હાલા શામી એડા તથા લુસાને એન્ટોન્યો શામી દીવાનો થયો છે, અને હજાર દીનારની થેલી ગળે પડે છે, તેમજ પોતે પોતાને પરદેશી બનાવે છે તથા પોતાની કોઇ બઇરી અને સાળી છેજ નહી પોતે કુવારો છે એવી બકબક કરે છે વગેરેની ખબર આપે છે. (તમાશબીનોએ યા- રાખવાનુ છે કે હાલા શામીની મુલાકાત તો એન્ટોન્યો રોમી સાથે થઇ હતી) ઘોટાળો નબર બે

(૭) ગ્રીન હોટલમા હસીન બારમેડ સાથે એન્ટોન્યો શામી તેમજ મેહમાનો રમુજ કરે છે, ગાય છે નાચે છે જ્યા પાછળથી એન્ટોન્યો રોમી આવે છે (જે હાલા શામી સાથના ઘોટાળાથી ઘભરાઇ તથા ચકરાઇ ગયો છે) તે પોતાનો નોકર જે આગળથી જમવાની તૈયારી કરવા આવ્યો છે, તેનેજ પેલી હજાર દીનારની થેલીનો ઇનકાર કીધો હતો એમ સમજી તેને ધમકાવે છે, મારે છે. હાલા રોમી હજાર દીનારનો ઇનકાર નહી પણ એકરાર કરે છે, અને પોતાના શેઠને દીવાનો થઇ ગયલો ધારે છે. ઘોટાળો નબર ત્રણ. હાલા રોમીની હકીકત સાભળી એડા પોતાની બેહન લુસા સાથે ગ્રીન હોટલમા પોતાના પતી એન્ટોન્યો શામીની શોધમા આવે છે, જ્યા એન્ટોન્યો તથા હાલા રોમીની મુલાકાત થાય છે. તેને પોતાનો શોહર સમજી બુરૂ ભલુ સમજાવે છે એન્ટોન્યો રોમી કુવારો છતા એક બઇરી અને બીજી સાળી બનવાનો દાવો કરે છે તેથી હેમતી જાય છે સેવટે બધો બઇરીઓ મીન્નત તેમજ હુજ્જત થી એન્ટોન્યો તથા હાલા રોમીને પોતાને ઘેર ઘમડી જાય છે ઘોટાળો નબર ચાર. લાયબ્રેરીમા ફ્રાન્સીસના થયલા ખુનની ખબર છુપાવવા સર જેમ્સ હમફ્રીને હોટલમા લાવે છે લાલચને વસ ન થતા ઇમાનદાર હમફ્રી ખુનની ખબર છુપાવવાનો ઇનકાર કરે છે

ચાગે નહી જોવાથી સર જેમ્સ ઉસકેરાઇને હમફ્રીનુ ખુન કરે છે અને તે પાપી કરમ છુપાવવાની ધારણાથી સર જેમ્સ, છાકટો જેકબ જે શરાબના નશાથી બેહોશ થઇ એક ખુણામા પડયો છે, તેના હાથપર લોહીના દાઘ લગાડે છે, પણ કરને જો હયાનુ હયાજ છે તેથી ગમે એટલી સાવચેતી છતા હમફ્રીને લાલચ આપતા વીઝીટીંગ કાર્ડ, તથા લોહીમાં ખરડાયલો પોતાનો રૂમાલ ભુલથી ત્યાજ નાખી જાય છે એન્ટોન્યો શામી પાછો આવે છે. હમફ્રીનુ ખુન થયલુ જોઇ ચોકે છે. પણ પેલા કાર્ડ તથા રૂમાલપર નજર પડતા તે લઇને વાચે છે, અને ખુનીનો પત્તો મલ્યો સમજી ખુશી થઇ ચાલી જાય છે એવામા બારમેડ તેમજ બીજા ઘરાકો આવી ખુન થયલુ જોય છે, ઘભરાય છે, પોલીસને લાવે છે, અને એ ગુનાહ જેકબના હાથપર લોહીના દાઘ તથા છરી ત્યાજ પડેલી જોઇ સર્વે તેને ખુની ધારી ગીરફતાર કરાવે છે

અંક ૨ જો.

(૧) એડા એન્ટોન્યો રોમીને ગ્રીન ફાટલમાથી પોતાનો ખાવીંદ સમજી અગાઉથી ઘેર લાવી ચુકેલી હોવાથી પાછળથી જ્યારે એન્ટોન્યો શામી એન્જેલો સોનીને સાથે લઇને પોતાને ઘેર આવે છે, ત્યારે અંદરથી દરવાજો બધ કરી પેહરો ભરતો હાલા રોમી દરવાજો ઉઘાડવાનો ઇનકાર કરે છે. એડા પોતાના ખાવીંદને કોઈ લુચ્ચો લફંગો સમજી ધમકાવી ગાળો દઇ હાકી કાઢે છે. ઘોટાળો નંબર પાચ

(૨) એન્ટોન્યો રોમી જબરદસ્તીની મેહમાની ચાખવા બાદ જવા ચાહે છે, એડા હજી તેને પોતાનો ખાવીંદજ સમજી મનાવે છે. લુસી પણ તેને પોતાનો બનેવી સમજી વીનવે છે. એન્ટોન્યો રોમી કુદરતી બશારતથી એડાને બેહેન સમજી દુર કરે છે, તથા લુસીને કુવારી જાણી પ્રેમ દરશાવે છે. લુસી તેને પોતાની પરણેતરને તજી સાળી સાથ પ્યાર કરે છે કહી ધીક્કારે છે ઘોટાળો નંબર છ

(૩) હબશન મેરાયા પોતાના ધણીને બદલે હાલા રોમીને ધણી સમજી પ્યાર કરે છે, તે ઇનકાર કરે છે મેરાયા તેને ચમચથી ફટકાવે છે ઘોટાળો નંબર સાત.

(૪) સર જેમ્સના દફતરમા એન્ટોન્યો શામી આવે છે, અને પેચદાર ગુફતેગુ પછી કાર્ડ તથા પેલો લોહીથી ખરડાયલો

રૂમાલ બતાવે છે. સર જેમ્સના પાણી મરી જાય છે. એન્ટોન્યો શામી પાંચસો દીનારની શાહજોગી ચીઠ્ઠી રીશવતમાં લખાવી તે વાત છુપાવવાનો એકરાર કરી જાય છે

(૫) એન્ટોન્યો શામીએ એડા માટે બનાવવા આપેલો સુનાનો હાર તૈયાર થવાથી એન્જેલો સોની તે હાર એન્ટોન્યો રોમીને જબર દસ્તીથી કીમ્મત લીધા વગર ભુલમાં આપે છે. એન્ટોન્યો રોમી ફરજ્યાત આનાકાનીથી લે છે, એટલામા સોનીને કરજદારોનાં લેહણા બદલ બેલીફ પકડે છે, સામેથી એન્ટોન્યો શામી આવી લાગે છે. સોની બેલીફના હાથથી છુટવા એન્ટોન્યો શામી પાસે પેલો હાર (જે એન્ટોન્યો રોમીને આપ્યો છે) તેની કીમ્મત માગે છે એન્ટોન્યો શામી હાર મળવા વગર એક પાઇ આપવાનો ઇનકાર કરે છે. બધેમા તકરાર વધે છે સોની કોર્ટ ફી ભરી એન્ટોન્યો શામીને પણ ગીરફતાર કરાવે છે. બેલીફ બધેને લઇ જાય છે સામેથી હાલા રોમીને જોઇ એન્ટોન્યો શામી તેને પોતાનો નોકર સમજી વારંટ બદલ જામીનગીરીમા ભરવાના પાચસો દીનાર એડા પાસથી તરત લઈ આવવા ફરમાવે છે ઘોટાળો નબર આઠ

(૬) એન્ટોન્યો શામી હજી જામીનગીરીના પાચસો દીનાર ન આવી પુગવાથી દીવાની જેલમા સુતો સુતો એક સ્વપનો જોય છે, જેમા બેગુનાહ ખુનના વાકમા સપડાયલો જેકબ સુળીપર ચહેલો દેખાય છે, જલ્લાદ કાતીલ કુહાડો તેની ગરદનપર તાકી ઉભેલો દેખાય છે, પાચસો દીનારની લાલચ ખાતર ખરી ખબર છુપાવી બેગુનાહનુ લોહી રેડાવા માટે જેકબ એન્ટોન્યો શામીપર ફીટકાર નાખે છે તે ઉંઘમાથી જાગી ઉઠે છે. સ્વપનાની તાસીરથી તેનુ હૈડુ કપે છે જેથી એન્ટોન્યો શામી તરતજ પોલીસને ખરી ખબર પહોચાડે છે

(૭) હાલા રોમી એન્ટોન્યો શામીના છુટકારા માટે એડા પાસેથી પચસો દીનાર લાવે છે, જે પોતાના શેઠ એન્ટોન્યો રોમીની મુલાકાત થતા તેને આપે છે, તે ગુચવાડામા પડે, છે, છતા ઘોટાળાપર ઘોટાળાથી અજબ બની તે રકમ લીયે છે એટલામા બારમેડ આવે છે અને એન્ટોન્યો રોમીને એન્ટોન્યો શામી સમજી તેને બક્ષીશ આપવા કહેલા સુનાના હારનો તકાજો કરે છે એન્ટોન્યો રોમી જાહેર રસ્તાપર એક બારમેડ તેનાપર આવુ ખોટુ બોહતાણ જોડે તે સામે વાધો ઉઠાવે છે અને તે કબુલાતનો સાફ ઇનકાર કરે છે,

જેથી બારમેડ તેને જુઠો, દગલબાજ કહી પોતે યાદદાસ્ત દાખલ આપેલી પોતાની વીંટી પાછી માગે છે. એન્ટોન્યો તેને કઠોર વચનો કહી ફાહેશાની ઉપમા આપી દામન છોડાવી હાલા સાથે ચાલી જાય છે બારમેડ તેને દીવાનો થઇ ગયલો ધારીને એડાને તે વાતની ખબર કરવા જાય છે ઘોટાળો નબર નવ.

(૮) એન્ટોન્યો શામીએ હમફ્રીના, ખુનની છુપી બાતમી આપવાથી પોલીસ ઓફીસરની કાબેલીઅતથી સર જેમ્સ ખુની સાબેત થાય છે. અને ગીરફતાર થાય છે.

અંક ૩ જો.

(૧) જામીનગીરીની રકમ હજી નહી આવવાથી એન્ટોન્યો શામી હજી સત્તાવાલાઓના હાથમા છે, જ્યા બારમેડે પહોંચાડેલી ખબર ઉપરથી એડા પોતાના ખાવીન્દને દીવાનો બનેલો ધારી એક જાદુગર સાથે આવી તેનો ઉતાર કરાવે છે. તેમજ ધણીને જાદુગરના હવાલામા સોપી સોનીને હારના દાવાના પાચસો દીનાર આપવા જાય છે. એન્ટોન્યો રોમીની સાથે અચાનક સોનીની મુલાકાત થાય છે તે તેને એન્ટોન્યો શામી સમજી હાર લઇને નામુકર જવા બદલ લાઅનત મલામત કરે છે બંધમા તકરાર વધે છે સામેથી એડા લુસી તથા લોકોનુ ટોળુ આવતુ જોઈ એન્ટોન્યો તથા હાલા રોમી બધે દેવળમા છુપાઇ જાય છે ઘોટાળો નબર દસ

(૨) સર જેમ્સને કત્લગાહમા લાવી સુલતાન લુઇનુ ફરમાન વાચી સભલાવી કત્લ કરવામા આવે છે

(૩) દેવળના દરવાજા આગલ ગોરખધન્દાના ઘોટાળા અને ગુંચવણની કડીઓ ગુડાઈ ગુદાઇ આખરે ખુલ્લી થાય છે ઇજીયન રોમીની પરણેતર તથા બધે એન્ટોન્યોની મા, કે જેણી ઉપલા દેવળની રક્ષક છે તેણીના ખુલાસાથી ખુશ થઇ સુલતાન લુઈ બુઢ્ઢા ગીરફતાર ઇજીયનને માફી બક્ષી તેનો છુટકારો કરે છે, જ્યા બાપ, મા, બેટા, ધણી, ધણીયાણી ભાઇઓ એકમેકાને ઓળખે છે, મળે છે, ભેટે છે, અને એન્ટોન્યો રોમી તથા લુસીના લગન કરવ'ના હેતુથી સુલતાન લુઇની પનાહ સાથે સર્વે દેવળમા જાય છે.

(૪) દેવળમા પવીત્ર પાદરી એન્ટોન્યો રોમી તથા લુસીને લગનના ગાઠથી એક કરે છે.

સમાપ્ત.

બનામે ખુદા.

"ગોરખધન્દા"

ખેલનાં નાટક પાત્રો.

લુઈ—શામનો સુલતાન.
સર જેમ્સ—લુઇનો ભત્રીજો કાકાનાં લોહીનો તરસ્યો.
હુમફ્રી—સર જેમ્સનો નેક ખુદા પરસ્ત દોસ્ત.
ફ્રાન્સીસ તથા હેરી—સર જેમ્સના ખુશામદખોરા દોસ્તો.
ઈજીયન—રોમનો સોદાગર બધે એન્ટોન્યો (જોડભાઇઓ) નો પીતા
ઓફીસર—શામનો પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડંટ.
બાલથજર—શામનો સોદાગર
એન્જેલો—શામનો એક સુનાર
એન્ટોન્યો શામી / **એન્ટોન્યો રોમી** } ઇજીયનના જોડયા બેટાઓ.
હાલા શામી / **હાલા રોમી** } જોડયા હબશી ભાઇઓ, બધે એન્ટોન્યોના ગુલામો.
જેકબ—એક છોકટો. સર જેમ્સને બદલે ખુનના વાંકમા સપડાયગો.
પચ—એક જાદુગર.
લોરેન્સ—એક એલ્ચી
રૂબિન—શામનો એક સાહુમાર.

એડા—એન્ટોન્યો શામીની પરણી ઓરત.
લુસી—એડાની બેહન પાછળથી એન્ટોન્યો રોમીની ઓરત.
મેરાયા—હાલા શામીની હબસન ઓરત એડાની નોકરાણી.
બારમેડ—ગ્રીન હોટલવાલી. એન્ટોન્યો શામીની માઅશુક.
એમીલીઆ—ઇજીયનની બાયડી, બધે એન્ટોન્યોની મા. તથા દેવળની રક્ષક.

કોયલાની ખાણના કામદારો, ઘરાકો, સીપાહી, પાદરી નોકરો, ચપરાસી, વગેરે વગેરે.

સ્થળ શામ.

બનામે ખુદા.

નંબર ૧

તુહી પરવર તુહી સરવર કાદિર સત્તાર તુ નાદિર ગફ્ફાર તુ દાતા
ખાસો આમકા—તુહીં
તું જગકા માલી વાલી તુહી તુહી આલી
અફસર હૈ અકવામ કા-તુહી
મદદગાર ગમગુસાર કુદરત વાલા નૂર હૈ
સબ જહુર હૈ તેરે નામ કા તૂહીં

નબર ૨.

ચલો જી ચલો ચલો દિલસે નિસદિન રાહે પાક મે
આખિર મીલેગી ખાક ખાકમે—
કર્મ અબ કરકે ઉજલે ૨-કરલે ઉજલા ધર્મકો-ચલોજી૦
કિતને ગુલ યહાં ખિલ ગએ, સબહી ખાકમે મિલ ગએ,
કિતને સર્વર હૂએ, સખુનવર હુએ, સમનબર હુએ,
સિતમગર હુએ, સબકે સબ ગએ અદમ કો-ચલોજી૦

નબર ૩

હમારા ઘર ભી કાલા હય હમારે પયરહન કાલે
મિલે હયં જીતેજી ગોયા હમે ગોરો કફન કાલે
હમારે જિસ્મ હયે ગો સૂરતે જાગો જગન કાલે
મગર અયસે નહીં જયસે કે હોં કાલોકે ફન કાલે
સિય ફામી હમારી ઉન સિયઃ કારોંસે અચ્છી હય
કે હય જિનકા લિબાસ ઉજલા તો દિલ કાલે ચલન કાલે
કરે દફન ઉનકી મઇયતકો અગર સહને ગુલિસ્તા મે
તો સૌસનહી નહીં પડજાએ ગુલહાયે સમન કાલે

નંબર ૪

જરકા આદર હૈ હર જા, જરકા ઉચા હૈ દર્જા,
જરસે હોતા હૈ ઇન્સા શરીફો અકમલ
જરસે બનતે હૈ આકિલ, જરસે ના કામિલ કામિલ,
જર ન હો અગર તો દુનિયા સમઝે અસફલ
જન્નત ઇસકા હૈ એક નામ, રાહત હૈ એક અદના કામ.
જિસ ઇન્સાપર યહ કરતા હૈ કુછ નવાજિશ
વહ સબ રંજો ગમ કર દૂર, દાયમ રહતા હૈ મસરૂર,
હોતી આલમ મેં પૂરી ખાહિશ

કોરસ

જરસે તામ ઝામ પાલકી ઘોડે. જોડે,
માને હર ફર્માન પત્થર રોડે
હાત આતી દૌલત છોડે,
અપની હી કિસ્મત ફોડે.
આયે તોડે. પર તોડે. કર કોશિશ

નબર ૫.

બિન્તી સુન પ્રભૂ હમારી
તુઝ બિન નાહી અપના કાસે કહે ભિખારી–બિન્તી
છાઈ અતિ હિ બિપદ મુઝ પર, સકટ સબ હરો બિપદ હર,
સુન્ની હોગી યા બારી, મેરી આહો જારી–બિન્તી

નબર ૬.

ખુદાયા તુઝપર મૈં કુરબાન, તુહી મોરા
ભરોસા હૈ મુઝે તોરા હી તોરા,
ગમ જહાં કા હૈ તુહી સુબહાન
ખુદાયા ભૅવર મે નૈયા આઇ હૈ તૂહી ખેવા,
હાય હાય મૌલા
કુછ ન બનતા ચારા યારા, ફટ ગયા હૈ બાદ બાન
ચારો ઓર બપા તુફાન ખોદાયા૦

નંબર ૭

જાના સઇયાં વહીં જાના જો ઠિકાના હય જાના
મોસે કરો ન સજન યે બહાના
મય ન દૂગી કોઈ તાના–જાના
નામ ન લો જરબીલી બાત જહરીલી બાત કા
છેડોગી જિતના, બહકે ગે ઉતના
હોટલ મેં અબ જા મ ગાના બાદઓ પયમાના
તુમ કરલો હર સુબ્હો શામ બદનામ નામકો
દાલમેં કાલા જો નહીં હોતા કયુ પડતા શરમાના—

નબર ૮.

જાઓ જાઓ સઇયા દેખો પડુ પઈયા
રખના જરા હુશિયારી
હાર ઉડાલે ન સૅાપ સમજકે, ચીલકોઈ દઇ મારી–જાઓ
ઝપટે ચીલ જિસ દમ બાજારી

ક્યૂ કે વો ઠયરી બડી. શિકારી
ગરમીસે બચત ઘુમાના જરા
નરમીન કામમેં લાના
દેખે ચીલ નિગોડી કહાંસે હાર લેકે ઉડેગી
કરમ કરમ તક તક કર હમ તુમપર વારી—

નબર ૯.

ચલોજી ચલોજી બીબી ખાનેકો બુલાતી હયઁ
લા મેરી થૈલી હજારકી લામેરી થૈલી
ચાર રૂપયે આઠ આને મૈંને લિયે વહ અબ તક ખર્ચ કિયે
ચલ નટખટ પાજી
વાહ સરકાર બેકાર ફટકાર
લાયા હૈ તૂ કહાંસે મજનુ લૈલી—ચલોજી
હો ગઇ થૈલી હજારકી, થી જમા સાઢે ચારકી
નકર નકર પરદેશમેં યે બાતે વાહી નાસજા ચખ મજા
હાય મુવા એસી માર પડનેસે હાય મુવા
બદ અદબી ઇતની ફૈલી—ચલોજી

નબર ૧૦.

વો નાલા ઔર વો સુન્દર દરિયા સગમ
મૌજોં સે જિન કી નિકલે દિલકશ તાન
આલમમેં સબ ખુશ ખુશ થે જડ યા જગમ
હરસૂ થા અયશો ઇશરતકા સામાન
આગોશે હસરતમે જબ તુઝકો ખીંચા
ગુસ્સે હોકર રૂઠી મુઝસે નાદાન
વો શરમાના ઔર કરલેના સર નીચા
જીતેજી નહિ ભૂલૂંગા મેરી જાન
જેરે સાયએ સરવે સહી
કિન નિગાહોસે તકતી રહી
જો હુવા દિલમે દર્દ
તો ભરી આહે સર્દ
ફિર તૂ ઉસપર યે કહને લગી

તુમ ન હોના જી દિલમેં દુખી
તુમસે ફિરભી મિલૂંગી કભી

મયઁને પૂછા કહાં ?
તો યૂ ખોલી જબાં —
જે રે સાયએ સર્વે સહી—

નબર ૧૧

અય હાં જાય કહો મોરે બેન, બૈન, મોહે
સાજન બિન નહીં ચૈના
જીમેં બસી એક નાર નવેલી વાસે લાગ રહે નેના
મોહે જાલમ (જાલીમ) બાલમ બિસરાકે જાકે
મજેમે વાકે હાં રહના સહના

નબર ૧૨

સાજનવાકી દાસી બનકે, જાનપ્રાણ વારૂ
કદમનપે. વાહવા
ગમગુસાર હોગી જોનારી, વહી હોગીપીકી પ્યારી-કયોં ?
છાનલો જહાન કહાં આલમમે બાલમકી શાન
માન તજેગી જવાની દિવાની, ઝુઠી શેખીમારો જનિયાં
વાહ વાહ વાહ

નંબર ૧૩.

હાલાં નાકર બદફાલદિલહાલ ગડબડ ઘોટાલા
કયા બકતા હૈ મતવાલા ઇતના બેતાલા મુંહકાલા-હાલા
માન જારે
કર બયાન ઝટપટ કર બયાન ઝટપટ—હાલા
જારે જારે ઝુઠે પાજી નાકારે ચલ બતલારે
રસ્તેમેં દેતાથૈલી કાહાંસે
માંગાથા માલ ખજાના બેબાકાના
જા દીવાના નટખટ મુહફ્ટ—હાલા

નબર ૧૪.

એ દિલદાર યાર જાન આન બાન પે કુરબાન ગઇ-
કયોં મેરી સુધનાલઇ (અબ સહી)
સુબહો શામ બેકરાર થા મુઝે લૈલોનિહાર ઇન્તજાર
એ દિલદાર યાર
તેરા નખરા ગમજો અદા રંગએંખીયનકા
કરત વાર ઓ નિગાર !
બહરે મિતમ ખાકસાર લાયેગા કહાંસે હરજમા જાન નઇ

નબર ૧૫

તીરેનિગાહે યાર ઝેપે ન જીનહાર
અપના મકાન જાન આયે હુજાર બાર–તીરેનિગાહે યાર
કિસસે કહું જોખલિશે નાવકે ગમમે હૈ મજા
લુત્ફો કરમ ફીકે હૈ સબ જોરો સિતમમેં હૈ મજા
દર્દમે હૈ જખ્મમે હૈ રંજો અલમમે હય મજા
શામો સહર "હાય સનમ" 'હાય સનમ" મે હૈ મજા
વાર પરહો વાર જાને જાર હૈ ઉમ્મીદવાર
તીરે નિગાહે યાર
આએ જબ ચાહે યે નાવકે લાસાની
ભાતી હૈ સીનેકો મેરે ઇસકી મેહમાની
ફિલમે કુછ ચોટ લગે, લેકિન બેઓટ લગે
ધનુષબાન હાથમે હૈ સામને શિકાર હૈ
ન રોક ટોક કોઇ હૈ ફજૂલ દેર દાર હૈ

નબર ૧૬

(1) Old Johnson was so timid, his wifey ruled the day
He dared not do a single thing when she was in the way,
But once he sent the fam'ly to revel by the foam,
He said "Dear have a day or two, I'll stop and mind the home,
But met old Brown out-side, and with a chuckle cried -
(2) They started off that evening, to spend a night in town,
said Johnson "I mean going it," "I'm with you there," said Brown,
They met two charming ladies, and asked them out to dine,
Said Johnson "Blow the Budget," as he ordered up the wine,
But when the bill he got, he stared and cried "Great Scott,
(3) Old Johnson soon got shaky, his mind began to roam,
And so they got him on a cab, at three and took him home,
But as they turned the corner, he gave a fearful shout,
A light was in the window, and his wife was looking out
"Don't leave me' Johnson yelled, as Brown he firmly held -

-CHO RUS-

(4) "It looks to me like a big night to-night, big night to-night,
Big night to-night,
1 'I've sent the fam'ly away to the sea-side to-day,"so,
2 "And it's lucky for me that the wife's by the sea," for
3 "If we're alone in the place with that look on her face, Gee,
It looks like a big might to-night"

નંબર ૧૬.

આઓ છેલ ગેલ ગેલ એસી મતતાનો કાહે
કરો મોરા જિયરા, જાની હુલકાન જાન જાન માનો
જાન ન પહુચાન બનો ખાલા કે મેહમાન
એસે તો મિલત હે મુશકિલસે મેજબાન
નજરે કરમ હુમપર કર હુટ તજકર બાજી ચલો ડાલો ગલ બઇયા
હે મૈયા પૈયા લાગૂ પહુચાનો-આઓછેલ (હાપ)

નંબર ૧૮

હીરામન વોલબોલ, હર ભજ મુખ ખોલ ખોલ
મધુર પુલફુલ બનમે દેખ નહો ડાવાડોલ—હીરામન
સદા બોલકે મીઠીબાની અભિમાની તૂ રટ નિત રામ નામકો
બઢત નહીં ઇસ ટેટેસે કુછ મોલ-હીરામન

નંબર ૧૯

દરવાજા ખોલ અય નાદાન દરબાન શૈતાન ઉલ્લુ કે પઠ્ઠે
ગડ બડ સડ બડ છોડ શરાબી
જારે જારે અજાઓ શરાબી કબાબી તૂ તૂ
જો માંગતા હૈ ખાના તો જાઓ દેર સે આના
સુન પાજી ન.ફ્રર—નિકલ ગીદી ખર
ઘોટાલા યહ નીરાલા -આયા હાલાકા સાલા
જા ભીક માગ બાબા
આ ઇધર આ પાજી ઇધર આ—જા—દરવાજા

નંબર ૨૦

જા નિસાર સે દગા ચલે ચલે ચલે તજકે નફરત હુઈ મુજસે
બના ન જીતે જી મજાર-જા નિસાર
આવો આવો આવો છૈલ આખે ન ચુરાઓ
ઓ જાલિમ તૂ મેરા શૌહર હૈ કૈસા?

છતિયાં લગાય ન બહલાયે બના મતવાલા
માર ડાલાં-લબપર હૈ નાલ ઈસ દિલકા છાલા લોહા
તુમને અગર વદલી નજર-મુઝકો હૈ ઘર રશકે
સકર ઇસમે ગુજર દુશવાર બેવફા

નબર ૨૧.

મૈ જવાની કી વહ ચાટે-અયશ ચટખારે-મજે.
ફેરદો ઉલટે અભી લૂટે હુએ સારે
હાં તુમને લૂટે ગુલબુટે મેરી જા
છોટી છોટી કલિયાં થી ભલિયાં થાન કાટો કા સામાં
ફૂલો કો તોડા રસ નિચોડા-સારી વગિયા ઉજાડ. ડાલી
છલિયા, ચલો હટો ચલો સોચ વિચાર કે બોલો
છોડ ભાગે કયુ મૈદા કહર તોડા વે પાયા ડુવે અજુમને હા તુમને

નબર ૨૨

હટો હટો મોહે ન સતાઓ શર્માઓ શર્માઓ કુછ ભાઈ
નાહીં ડાલો દાગ મોરી અસમત મે-એસી મતમે પાપ હૈ
નાહીં પડો તુમ મોરે ગલે નહીં સોહત યે બાતિયા
જાને ભી દો ઇન બાતન કો બસ લાગો ચલો છતિયાં
ખોયે હૈ હોશો હવાસ કહાંકે ખિયાલે હલાલો હરામ નહીં
કામકે યૂ ન ગુલામ બનો દુનિયામે મુદામ કયામ નહીં
છોડો છોડો કલાઈ નહીં હૈ કોઇ બુરાઇ જાને સારી ખુદાઇ

નબર ૨૩

મુ ઝુલસ્ તેરા કરના ન મુઝમે યહ નખરા
અરે ઓ વેદુમકી ભૈંસ નહીં મૈં તેરા ભૈસા
લગ ગઇ તુઝકો ભી ઔર હવા દિલસે ઉતરી જુરવા
દિલમે શરમા કિસકી જુરવા શૌહર હૈ કૌન તેરા
તૂ તૂ તૂ ઔ બદખસલત બદખૂ
તૂ તૂ તૂ બસ લાનત હૈ એસી બાતો પર થૂ થૂ થૂ
કયા હૈ મુઝમેં બદબૂ
ઇસ અસમત પર ઈસ હસરત પર હૈ થૂ થૂ થૂ

નંબર ૨૪

હાય અલ્લા અબકયાકરૂં ગરીમ યહ અદમ કો ચલા
હાય અલ્લા અબકયા કરૂ અજીબ આઇ સરપૈ બલા
અકલ સે બેહોશ હય યે